

A Hajdú-Bihar megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás (1983-1993) Az élelmiszerek minőségének ellenőrzése

Gönczy Árpád

Érkezett: 2002. 11. 20.

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM) a gazdaságos és hatékony működés érdekében 1983-ban tizenhét megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszer ellenőrző állomást (a továbbiakban állomás) hoz létre

- a megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások,
- a megyei (fővárosi) élelmiszerellenőrző és vegyvizsgáló intézetek, a továbbiakban intézet (1),
- a MÉM Élelmiszeripari Higiéniai Ellenőrző Szolgálat (MÉM ÉHESZ) megyei kirendeltségei összevonásával.

1. Székhely, működési körzet, irányítás, felügyelet, feladatok

A Hajdú-Bihar megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás székhelye: Debrecen, Diószegi út 30., működési körzete: Hajdú-Bihar megye.

Az állomás irányítását, felügyeletét

- központilag a MÉM, 1991-től a Földművelésügyi Minisztérium (FM) Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai (Élelmiszerellenőrzési) Főosztály, 1991-től Minőségellenőrzési Főosztály a továbbiakban minisztérium,
- területileg 1991-ig a Hajdú-Bihar megyei Tanács V. B. Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Osztály, a továbbiakban megyei tanács. Vezetője: Jakab Tamás (1973-1985), Karácsony Sándor (1985-1989), dr. Kosdi Árpád (1989-1990)

látja el.

A minisztérium egyes gazdasági, pénzügyi, műszaki, szakfeladatok irányításával, felügyeletével

- 1983-ban az Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Központot. Főigazgató: Dr. Pigler József (1983-1987), Főigazgató-helyettes főmérnök: Dr. Molnár Pál (1983-1987),
- 1987-ben az Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Szolgálatot,

- 1992-ben az Országos Élelmiszervizsgáló Intézetet. Igazgató: Dr. Sas Barnabás (1992-),
- az FM Költségvetési Irodát
bízza meg.

Az állomás feladata: járványvédelem, állathigiénia, élelmiszer-higiénia, az élelmiszer-minőség és a környezeti radioaktivitás ellenőrzése. A minőség-ellenőrzés feladata:

- új, felújított, bővített, átalakított stb. üzemek helykijelölésével, tervezésével, üzembehelyezésével stb. kapcsolatos ügyek elbírálása higiénia, minőségügyi szempontokból;
- az előállítóknál a közegészségügyi-járványügyi hatóság jogkörét nem érintve a követelmények betartásának ellenőrzése, szükség esetén korlátozó, tiltó intézkedések bevezetése;
- az előállítóknál a minisztérium által jóváhagyott terv vagy szükség szerint helyszíni vizsgálat, mintavétel, minősítés;
- a minisztérium által elrendelt vagy önként vállalt cél-, szintfelmérő, körvizsgálatokban való részvétel;
- a kereskedelmi ellenőrző szervek pl. fogyasztóvédelmi felügyelőség megbízásából a kereskedelemben, vendéglátóhelyeken pl. fagyalt, kávéital (presszókávé), borhígítványok (fröccs) mintavétele, vizsgálata, minősítése;
- a terv szerint vagy megbízásból származó minták laboratóriumi érzékszervi, kémiai, kémiai-toxikológiai, radiológiai, mikrobiológiai vizsgálata;
- mezőgazdasági termékértékesítési szerződésből származó minőségi vitákban pl. búza sütőipari értéke, cukorrépa cukor-tartalma döntés;
- dohányipari szakosított (profil) feladat: meghatározott országos, megyei adatok gyűjtése, rendszerezése, elemzése és ezekről a minisztérium, a dohányipar vezetőinek tájékoztatása;
- polgári védelmi feladatok: egyes szervezetek irányítása, víz, élelmiszer, takarmány stb. vizsgálata;

valamint 1988-tól

- az üzemek részére működési engedély kiadása a saját és a jogosult társhatóságok kedvező szakvéleménye alapján;
- az új termék (választékbővítő élelmiszer) minősítő bizonyítványának a kiadása a saját és a Kereskedelmi Minőségellenőrző Intézet (KERMI) kedvező szakvéleménye alapján.

Az ellenőrzést (az üzemek műszaki, élelmiszer-higiéniái feltételeinek megléte), az élelmiszerek mintavétele, vizsgálata, minősítése az Élelmiszer-törvény (1976. IV. tv.) és végrehajtási rendeletek pl. Magyar Élelmiszerkönyv, az országos és ágazati szabványok alapján végzik.

2. Szervezeti, személyi feltételek

Szervezeti felépítés és személyi állomány:

Igazgató-főállatorvos: dr. Belle László (1983-1989), dr. Szántó Mihály (1989-1990), dr. Boros Géza (1990-),

Igazgatóhelyettes-főállatorvos: dr. Tanyi László (1983-1988), dr. Pósn György (1988-1993),

Igazgatóhelyettes-főmérnök: Gönczy Árpád (1983-1993)

Ez a beosztás 1993-ban megszűnik. Megyei főmérnök: dr. Juhász Tiborné (1993-). Az igazgatóhelyettes-főmérnök

- ellátja az Élelmiszer Minőségellenőrző Osztály általános és a mikrobiológia kivételével az Élelmiszervizsgáló Laboratórium szakfelügyeletét,
- jóváhagyásra megküldi a minisztériumnak az éves üzemellenőrzési és mintavételi tervet,
- a működési engedélyek kivételével aláírja az ügyiratokat,
- irányítja és szervezi a dohányipari szakosított feladatok végrehajtását,
- részt vesz az országos és ágazati dohányipari szabványosítási szakbizottságok munkájában,
- irányítja a megyei polgári védelem felügyelete alatt álló Hajdú-Bihar megyei RBV. Felderítő-, Adatszolgáltató és Ellenőrző-rendszer Parancsnokságot, 1986-tól a Hajdú-Bihar megyei Helyzetértékelő és Tájékoztató Központot,
- éves, negyedéves, esetenkénti jelentést, beszámolót készít az irányítása, felügyelete alá tartozó tevékenységről a minisztérium, a megyei tanács stb. részére.

Igazgatóhelyettes-gazdaságvezető: Boros Tibor (1983-1986), Semjéni Józsefné (1986-1993). Ez a beosztás 1993-ban megszűnik.

Élelmiszer-higiéniái Osztály és kirendeltségei: Osztályvezető: dr. Papp László (1983), dr. Pósn György (1983-1988), dr. Takács János (1988-1990), mb. dr. Dalos Ernő.

Élelmiszer Minőségellenőrző Osztály. Osztályvezető: Dániel Péter (1983-1988), dr. Juhász Tiborné (1988-1993). Ez a beosztás 1993-ban megszűnik.

1. ábra: Dr. Papp László, dr. Pósn György és dr. Takács János

Az osztályvezető feladata

- az osztály irányítása, felügyelete mellett területi felügyelői feladatok ellátása is,
- a területi felügyelők javaslata alapján, az állomás más részlegeivel, illetve a társhatóságokkal együttműködve összeállítja az éves, heti ellenőrzési tervet,
- szervezi a működési engedélyek, ügyiratok elkészítéséhez szükséges tevékenységet,
- a laboratóriummal együttműködve szervezi a minisztérium által elrendelt vagy önként vállalt cél-, szintfelmérő és körvizsgálatokat,
- ellenőrzi az aláírásra kerülő ügyiratokat, a területi felügyelők jelentéseit, beszámolóit.

A beosztottak elnevezése (zárójelben a létszám): ellenőrző mérnök vagy technikus, 1988-tól egységesen területi felügyelő (4-5 fő), műszaki adminisztrátor (1 fő), gépíró (1 fő).

A műszaki adminisztrátor a mintákat azonosító jelzéssel látja el, nyilvántartásba veszi, munkalapot állít ki, ehhez csatolja a mintavételi vagy más jegyzőkönyvet, a helyszíni vizsgálatokról szóló feljegyzéseket, illetve az ellenőrző könyvből származó lapot, összeállítja a vizsgálati díjjegyzéket.

A kis létszám miatt egy területi felügyelő több – egymással lehetőleg rokon – iparág ellenőrzését végzi. A területi felügyelő a boripar kivételével

- ellenőrzi az üzemek műszaki, esetenként személyi és a növényi eredetű élelmiszereknél az élelmiszer-higiéniai feltételek meglétét,
- intézi a működési engedély, a minősítő bizonyítvány ügyeit,
- az ellenőrzési terv vagy szükség szerint helyszíni vizsgálatokat végez,

- a helyszíni és/vagy laboratóriumi vizsgálatok alapján szakvéleményt készít,
- dönt az élelmiszer csökkent minőségben történő forgalomba hozataláról, átdolgoztatásáról, megsemmisítéséről.

Ha az élelmiszert mikrobiológiai hiba miatt kell kifogásolni és az egészségkárosodás veszélye fennáll, akkor új, ún. tétel minta vételére kerül sor. A hiba ismétlődése esetén az illetékes élelmiszer-higiéniai kirendeltség intézkedik:

- helyszíni bírságot szabhat ki,
- a minőségi hiba mértékétől és az előfordulás gyakoriságától függően fegyelmi, szabálysértési, büntetőeljárást, gazdasági bírság kiszabását javasolhatja.

A döntés ellen írásban, a törvényes határidőn belül, a megyei tanácsnál, 1988-tól az állomás igazgató-főállatorvosánál lehet fellebezni.

Területi felügyelő

- 1983-ban: Filarszky Imre, Nagy László, Papp Margit, Reszegi Csaba, Wittmann János,
- 1993-ban: dr. Kovácsné Kovács Mária, Márton Erika, Reszegi Csaba, Szekeresné Tóth Judit.

Dr. Molnárné dr. Dobai Ildikó tejhigiéniai, Wittmann János pedig az Élelmiszervizsgáló Laboratóriumhoz kerülve dohányipari területi felügyelői feladatokat is ellát.

A minőségellenőrző osztály és a laboratórium munkakapcsolata, valamint a – folyamat általában, kisebb eltéréseket nem tekintve – megegyezik az intézetnél kialakult gyakorlattal.

Az adminisztratív dolgozókat kivéve a szakemberek (főmérnök, osztály- és laborvezetők, beosztottak stb.) egységesen 30% fertőzési (veszélyességi) pótlékot kapnak, amelyet 1990-től alapbéresítenek.

Élelmiszervizsgáló Laboratórium. Laboratóriumvezető-főállatorvos: Dr. Papp László (1983-1993), osztályvezető-radiológus: Dr. Nagy Tiborné dr. Szabó Mária, a továbbiakban dr. Nagy Tiborné (1983-1993), laboratóriumvezető-mérnök: Siető Pál (1990-1993).

A laboratóriumvezető-főállatorvos

- ellátja a laboratórium általános, a mikrobiológia szakfelügyeletét, irányítását,
- éves, heti munkatervet állít össze, beszámolót, statisztikai jelentést készít,

- az éves, heti terv vagy a megbízók kívánság szerint határidőre elvégezteti a vizsgálatokat,
- biztosítja a laboratórium működésének feltételeit,
- ellátja a polgári védelem Területi Mérőállomásaként is működő laboratórium parancsnoki feladatait.

2. ábra: Dr. Juhász Tiborné, dr. Nagy Tiborné és Siető Pál

A beosztottak elnevezése: analitikus mérnök vagy technikus, mikrobiológus állatorvos vagy mérnök, laboránsok.

A laboratórium átlagos létszáma 25 fő. Ebből az általános kémián 6, a kémiai-toxicológián 7, a radiológián 2, a mikrobiológián 10 fő dolgozik.

Az intézetből a laboratóriumba dr. Nagy Tiborné, Bottóné Nyári Margit, Hecker Lászlóné, Nagy Zsoltné, Perecsényi Erzsébet, Szentjóni Ottóné, Tóthné Aranyos Irén, Veres Györgyné kerül.

Más helyen vállalt munkát Erdész János, Kémery Tibor.

A laboratórium szakembere

- elvégzi a területi felügyelő vagy más megbízó által kért vizsgálatokat,
- az érzékszervi vizsgálatokat (pontozásos bírálat) a területi felügyelővel együtt végzi,
- hiteltérdemlő feljegyzéseket (laboratóriumi napló) készít a vizsgálatok módjáról, folyamatáról, számításairól,
- ha az elsődleges vizsgálat szerint az élelmiszer hibás, gyors ellenőrzés után azonnal tájékoztatja a területi felügyelőt, hogy az a szükséges intézkedéseket megtehesse,
- a vizsgálati eredményeket, esetleg a határértékkal együtt feltünteti a munkalapon.

A minőségellenőrző osztályt is tekintve évente 1-5 fő vesz részt a MÉM Mérnök- és Vezetőtovábbképző Intézet, az Állatorvostudományi Egyetem

Továbbképző Osztály, a Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző Intézet, a Polgári Védelem Országos Parancsnokság stb. tanfolyamain. Az 1991-es évtől egy-egy fő három-öt napos hazai, egy-három hetes angolai, ausztriai, finnországi, hollandiai, németországi műszeres-mérés tapasztalatcserén vesz részt.

3. A műszaki feltételek

Az összevont intézmények elhelyezésére, megfelelő bővítéssel, csak a volt állategészségügyi állomás 1970-ben készült épülete (Debrecen, Diószegi út 30.) alkalmas. Az emeletráépítés 1984 novemberének végére készül el. Addig a minőségellenőrző osztály és a kémiai laboratórium szakemberei a volt intézet épületében (Debrecen, Tóthfalusi S. tér 2.) dolgoznak.

Az épület második emeletén három kémiai, két-két mikrobiológiai, radiológiai, egy-egy érzékszervi laboratóriumot, roncsoló, extraháló, könyvtár helyiséget, sterilizőt, főmérnöki, osztályvezetői, laboratóriumvezetői, műszaki adminisztrátori irodát alakítanak ki.

Az összevont intézmények jelentős mennyiségű iratanyagát az alagsorban és egy különálló épületben helyezik el. Az előbbiben lévő anyagok a viszonylag gyakori csőtörés miatt jelentős károsodást szenvednek.

3. ábra: Hajdú-Bihar megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás Debrecen, Diószegi út 30. (1984-1993)

A minisztérium 1990-ben regionális (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Szolnok megye) laboratórium kialakítását rendeli el. Ezért szükségessé válik a munkahelyek illetve a szakemberek átcsoportosítása. Az érzékszervi, a mikrobiológiai laboratórium, valamint a főmérnöki, az osztályvezetői és a területi felügyelői irodák az első emeletre kerülnek. A

laboratóriumi feltételek javulására jellemző, hogy a volt intézet vagyona 1982. december 31-én 5, 6 (ebből állóeszköz 4) millió forint. Az új laboratóriumokban kb. 40 millió forint értékű műszert, eszközt, felszerelést (pl. gáz- és nagynyomású folyadékkromatográf, atomabszorpciós-, tömeg- és gamma-spektrofotométert, enzim-analizátort), valamint kisebb-nagyobb bútorokat helyeznek el 1991-ben.

4. A minőségellenőrzés tapasztalatai

A közigazgatás, az intézményi rendszer stb. átalakulásával fokozatosan csökken a megyei tanáccsal, a közegészségügyi-járványügyi állomással, a kereskedelmi ellenőrző szervekkel való kapcsolat illetve együttműködés. Évente 500-700 üzemi, a megbízásoktól függően 0-300 kereskedelmi, 10-20 vendéglátóhelyi minőség-, 450-500 élelmiszer-higiéniái ellenőrzést végeznek, 2500-3700 (ebből saját kezdeményezésre 2000-3100) mintát dolgoznak fel. A minták 25-30 %-ánál mikrobiológiai vizsgálatokat is végeznek.

Az intézetnél 1982-ben 3455 statisztikus mintát vizsgáltak meg, a kifogásolási arány 8,9 %, valamint 414 figyelmeztetéssel éltek, 54 fegyelmi, 265 szabálysértési eljárást kezdeményeztek.

Az állomásnál 1992-ben 2183 statisztikus mintát vizsgáltak meg, a kifogásolási arány 15,8 %, 7 helyszíni bírságot róttak ki, 18 fegyelmi, 149 szabálysértési eljárást kezdeményeztek.

Az 1986. április 26-i csernobili atomerőmű katasztrófa miatt az 1985. évi közel 100 helyett 1986-ban 2100, 1987-ben 1100 hús, csont, tej, búza, gyümölcs, zöldség, talaj, vadontermő növény stb. I-131, Cs-134, Cs-137, esetenként Sr-90 vizsgálatát végzik el. Emellett havi több ezer igazolást adnak ki szennyezett-mentességről.

A debreceni hatósági élelmiszer-ellenőrzés történetében először fordul elő, hogy egy szakvéleményben együtt szerepelnek a kémiai, kémiai-toxikológiai, mikrobiológiai, esetenként a radiológiai vizsgálatok eredményei.

Az állomás vezetői

- 1987-ben a Hajdú-Bihar megyei Tanács V.B. előtt számolnak be az állategészségügy helyzetéről az élelmiszerek minőségének alakulásáról,
- 1988-ban a Hazafias Népfront kérésére a Fogyasztók Megyei Tanácsa és a Fogyasztók Városi Tanácsa együttes ülése kapott tájékoztatást az élelmiszerek minőségének alakulásáról.

Elismerésként a Munkaérendrend arany-fokozatát dr. Belle László, bronz-fokozatát dr. Tanyi László, a Kiváló Munkáért miniszteri kitüntetést dr. Pósan György, dr. Papp László, dr. Nagy Tiborné, Bottóné Nyári Margit, Veres Györgyné és Gönczy Árpád kapja.

5. A társadalmi tudományos tevékenység

Szerény keretek között, a minisztérium és a Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület (MÉTE) segítségével a Debreceni Agrártudományi Egyetemen 1983. november 8-9-én rendezik meg a hatósági élelmiszer minőség-ellenőrzés V. Tudományos Konferenciáját (2). Ezen az ország kb. 300 állomási, kutatóintézeti, vállalati stb. szakembere vesz részt, 32 előadás hangzik el és 51 poszttert mutattak be.

Az állomáson 1985-ben 27 szakember részvételével megalakul a MÉTE Hajdú-Bihar megyei Területi Szervezet helyi csoportja. A csoport elnöke dr. Papp László laboratóriumvezető-főállatorvos, titkára Reszegi Csaba területi felügyelő. A csoport szervezésében az ipar szakemberei évente rendszeres tájékoztatást kapnak az üzemek higiéniai helyzetéről, az élelmiszerek minőségének alakulásáról, jogszabályváltozásokról, egyéb aktuális kérdésekről. E tájékoztatókon gyakran részt vesznek, tájékoztatót tartanak a minisztérium és a társhatóságok szakemberei is.

A Magyar Rádió Debreceni Stúdiója, a Debrecen Rádió, a Debrecen Városi Televízió, a Hajdú-Bihari Napló rendszeresen riportot készít az állomás minőségellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységéről. A szakemberek a tíz év alatt 56 tudományos, 26 tájékoztató, ismeretterjesztő, népszerű előadást tartanak, cikket írnak az élelmiszerek minőségének alakulásáról, a hatósági élelmiszer-ellenőrzés országos és helyi történetéről, a jogszabályokról (Gönczy Árpád), a dohányanalitika kérdéseiről (Wittmann János), az élelmiszerek, vegyi anyagok háztartási alkalmazásáról (dr. Nagy Tiborné, Nagy Zsoltné).

A cikkek jelentős része az Élelmiszeripari Ipar, az Élelmiszervizsgáló Intézet Közlemények, a Szabványosítás (Szabvány és Világ), a Magyar Dohányújság szaklapokban ill. a Hajdú-Bihari Naplóban jelenik meg.

Irodalom

1. Gönczy Á. : A debreceni Megyei Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet (1970-1982) Élelmiszervizsgáló Intézet Közlemények XLVIII. (2002) 1-2. 57-68.
2. Gönczy Á. : A hatósági élelmiszer minőségellenőrzés V. Tudományos Konferenciája Debrecen 1983. november 8-9. Élelmiszeripari Ipar XXXVIII. (1984) 8. 308-310.